

ศึกษาวิเคราะห์แนวคิดธรรมชาตินิยมของปรัชญาเต๋า:
ข้อโต้แย้งการนำแนวคิดธรรมชาตินิยมมาใช้กับมนุษย์

Analytical Study of the Naturalism Concepts of Taoist Philosophy:
Arguments of Applying the Taoist Naturalism Concepts to Human Beings

ณรงค์วารุช บุญมา

สาขาวิชาสังคมศึกษา คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏนครปฐม
nb@webmail.npru.ac.th

บทคัดย่อ

จากการศึกษาวิเคราะห์แนวคิดธรรมชาตินิยมของปรัชญาเต๋าประเด็นข้อโต้แย้งการนำแนวคิดธรรมชาตินิยมมาใช้กับมนุษย์พบว่า 1. แนวคิดหลักของปรัชญาเต๋ออันเป็นหัวใจสำคัญคือการมุ่งเน้นและให้ความสำคัญกับธรรมชาติ โดยเชื่อว่า “ธรรมชาติคือสิ่งจริงแท้” ซึ่งเรียกว่า เต๋า เต๋าคือธรรมชาติ ธรรมชาติคือเต๋า การเข้าถึงธรรมชาตก็คือการเข้าถึงเต๋า ธรรมชาติหรือเต๋าคือสัจจะ หากต้องการโลกให้เข้าถึงสัจจะ ก็ไม่ต้องสร้าง ไม่ต้องพัฒนา ไม่ต้องปรุงแต่งอะไร การไม่ทำอะไรก็คือการกระทำที่จะทำให้โลกเข้าถึงสิ่งจริงแท้คือสัจจะหรือเต๋า 2. การนำแนวคิดธรรมชาตินิยมของปรัชญาเต๋ามาใช้กับธรรมชาติของมนุษย์นั้นไม่ใช่เรื่องง่าย อันเนื่องมาจากแนวคิดธรรมชาตินิยมของปรัชญาเต๋ามีความสุดโต่งอยู่ในตัวกล่าวคือปฏิเสธการสร้างการพัฒนาเชิงวัตถุทุกรูปแบบ ตลอดถึงการฝึกอบรมศึกษาพัฒนาสติปัญญาในรูปแบบของการเรียนรู้ ปฏิเสธการกระทำทุกรูปแบบ การกระทำที่แท้จริงคือการไม่กระทำสิ่งใด ๆ นั่นเอง เพียงแต่เข้าถึงธรรมชาตกลับคืนสู่ธรรมชาติทุกอย่างก็จะมีปัญหา ซึ่งหลักปรัชญาดังกล่าวนำมาใช้กับมนุษย์ทุกคนไม่ได้หรืออาจจะทุกคนเลยก็ได้ โดยเฉพาะเรื่องการศึกษา มนุษย์ต้องได้รับการศึกษา ฝึกอบรมและพัฒนา จึงจะเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ขึ้นมาได้และเข้าถึงสัจจะธรรมในที่สุด

คำสำคัญ: ธรรมชาตินิยม ปรัชญาเต๋า ธรรมชาติของมนุษย์

Abstract

The study of the naturalist concept of Taoism, the issue of arguments of applying the Taoist naturalism concepts to human beings found: 1. The main idea of Taoist philosophy is focus on the nature, it believes “the nature is real”, which is called Taoism. Tao means natural, nature is Tao. Access to nature, It accesses to the Tao. Nature or Tao is truth. If the world needs access to truth. It does not need to be developed. To do nothing, that is the action to make the world accessible, to get the real thing which is truth or Taoism. 2. The naturalistic concept of Taoist philosophy applied to human nature is not easy, because of the naturalist concept of the Taoist philosophy extremes in the body, ie, reject the creation. All object-oriented developments must to get the training, studying, developing intellect in the learning form. The real act is not doing anything but just back to nature. Such philosophy can not be applied to all human beings or to all people. Especially about education, human beings must to get education, training and development. Human beings will have access to the truth at the end.

Keywords: naturalism, Taoism, human nature

1. บทนำ

สำนักปรัชญาเต๋าเป็นอีกสำนักความคิดหนึ่งที่มีอิทธิพลต่อปรัชญาและวัฒนธรรมจีน ปรัชญาสำนักนี้ก่อกำเนิดขึ้นในยุคคลาสสิกของจีนเช่นเดียวกับปรัชญาสำนักขงจื้อคือยุคนิวและจั้นกั๋ว ผู้ก่อตั้งลัทธิเต๋ามีชื่อเดิมว่า หลี่โอว แต่รู้จักกันทั่วไปว่าเล่าจื้อ เล่าจื้อเป็นนักปรัชญาที่มีชื่อเสียงมากที่สุดคนหนึ่ง ความคิดเห็นส่วนใหญ่ของเล่าจื้อปรากฏอยู่ในหนังสือเต๋าเตอจิง ปรัชญาในหนังสือนี้มีอิทธิพลแก่ความคิดและศิลปวิทยาของจีนเป็นอย่างมาก หนังสือ **เต๋า เตอ จิง** นี้ส่วนใหญ่บรรจุข้อเขียนเกี่ยวกับแนวปฏิบัติในชีวิต เช่น ผู้ที่รอบรู้มักจะไม่พูดมาก และผู้ที่พูดมากมักจะไม่รู้ สำนักเต๋าเรียกอีกอย่างหนึ่งว่าปรัชญาเหล่า-จวง (Lao-Zhuang Philosophy) เพราะอ้างอิงเนื้อหาปรัชญาจากคัมภีร์หลักของสำนักนี้คือ **เต๋า เตอ จิง** มักเรียกอีกอย่างว่าคัมภีร์เล่าจื้อ และ จวงจื้อ

สำนักเต๋า ได้รับการสนับสนุนจากคนส่วนใหญ่ผู้ถูกกดขี่ แต่คนชนชั้นที่มีการศึกษาดีไม่มีใครนิยมชมชอบนัก ผลก็คือเต๋าจึงค่อย ๆ เสื่อมไป และต่อมาคนส่วนมากยังศรัทธาในลัทธิแบบเชื่อในโชคลางและไสยศาสตร์ยิ่งทำให้พวกนักถือลัทธิของขงจื้อพากันเหยียดหยาม ด้วยเหตุเพราะลัทธิเหยียดหยามลัทธิเต๋านี้เอง คนเลยไม่สนใจวิทยาศาสตร์ ดังนั้นประเทศจีนจึงเจริญก้าวหน้าทางวิทยาศาสตร์น้อยเกินไป เพราะไปหลงดำเนินลัทธิเต๋า ขณะที่ในความเป็นจริงลัทธิเต๋านี้กลับเป็นผู้ค้นพบเรื่องทางวิทยาศาสตร์มาก่อนชนชาติใด ๆ ด้วยซ้ำ ตัวอย่างเช่น การประดิษฐ์ดินปืน และจากการที่ผู้นิยมลัทธิเต๋ามักมุ่งเน้นค้นหาความจริงเกี่ยวกับชีวิต และมักหนีปัญหาต่าง ๆ ด้วยการไปชีวิตใกล้ธรรมชาติ ส่งผลให้ค้นพบการบำบัดรักษาโรคด้วยสมุนไพร อันเป็นต้นกำเนิดแห่งวิวัฒนาการด้านความรู้ทางการแพทย์อีกด้วย

สำนักเต๋า หรือ **เต๋าเจีย** ไม่ได้มีที่มาจากกรเรียกสำนักความคิดที่มีผู้ก่อตั้งสำนักอย่างชัดเจน เหมือนอย่างสำนักเล่าจื้อ (Laozi) แนวคิดและหลักคำสอน ลัทธิเต๋าเป็นลัทธิที่จะทำความเข้าใจได้ยาก เพราะการเข้าถึงลัทธินี้จะต้องมีสัมผัสพิเศษที่สามารถเข้าถึงภาวะความจริงได้ ผู้นิยมลัทธิเต๋าก็ไม่เชื่อว่าจะเป็นไปได้ที่จะเข้าใจความจริงเกี่ยวกับชีวิตและโลกโดยการคิดและการใช้เหตุผล หรือโดยการกระทำแต่ความดี การแสวงหาเต๋าหรือทางนี้ อาจทำได้ด้วยการปฏิเสธที่จะรับว่าตนเองเป็นผู้มีวิชาหรือผู้รอบรู้ และให้อยู่อย่างสงบ ใช้ชีวิตง่าย ๆ กับธรรมชาติ ความรู้มีใช่เป็นของดี หากแต่ช่วยเสริมสร้างความซื่อสัตย์ที่ปรากฏในหนังสือที่แสดงความคิดของเล่าจื้อว่า ผู้ที่มีความสามารถมักจะไม่ได้ถกเถียงกันด้วยเรื่องต่าง ๆ การทะเลาะถกเถียงกันแสดงถึงการไร้สมรรถภาพ (สุวรรณา สถาอานันท์, 2539).

อย่างไรก็ตาม เหตุผลหลักของการเรียกแนวคิดนี้ว่า **“สำนักเต๋า”** เป็นเพราะปรัชญาสำนักนี้ให้ความสำคัญกับมโนทัศน์เต๋า (วิถีหรือมรรควิธีที่แท้) เป็นหลักมากกว่าสำนักอื่น แม้ว่านักปรัชญาจีนยุคคลาสสิกต่างมุ่งหาคำตอบว่าอะไรคือ เต๋าหรือมรรควิธีที่แท้ แต่ทั้งเล่าจื้อและมั่วจื้อต่างเน้นให้คำอธิบายต่อมโนทัศน์เต๋านี้ในเชิงเป็นวิถีมนุษยเป็นหลัก ในขณะที่สำนักเต๋ามองมโนทัศน์เต๋าเป็น 3 ลักษณะคือ

- 1) เต๋าในฐานะเป็นวิถีมนุษยหรือสังคม
- 2) เทียนเต๋า หรือวิถีธรรมชาติ และ
- 3) เต๋ออันยิ่งใหญ่ (Great Dao) หรือสรรพสิ่งที่กำเนิดขึ้นและดำเนินไปในจักรวาลทั้งหมด

สำนักเต๋านี้ให้ความสำคัญกับเต๋าในแบบที่สองและสามซึ่งเป็นความเป็นจริงในเชิงอภิปรัชญา โดยมองว่าการที่มนุษย์จะดำเนินชีวิตได้อย่างสอดคล้องกลมกลืนกับเต๋ออันยิ่งใหญ่จะต้องเข้าใจความเป็นจริงของวิถีธรรมชาติและความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับโลก ในขณะที่สำนักเล่าจื้อเน้นเต๋าที่เป็นวิถีมนุษยหรือจริยธรรมเป็นหลัก การที่สำนักเต๋อถกเถียงกับสำนักเล่าจื้อในเรื่องความหมายของ เต๋ากับ เตอ (คุณธรรมหรือพลัง) นั้น มิได้ถกเถียงกันในแง่การให้ความหมายเชิงภววิทยา แต่ถกเถียงกันในเรื่องว่ามนุษย์ควรจะทำอย่างไรหรือมีปฏิสัมพันธ์อย่างไรกับมนุษย์ ปรากฏการณ์ และสิ่งอื่นใดในโลกที่เป็นบริบทแวดล้อมและสัมพันธ์กับเรา สำหรับสำนักเต๋า เต๋าจึงมิใช่เป็นเพียงความจริงบางอย่างที่ถูกค้นพบ หากแต่เป็นทั้งทางที่เราเดินทางและทางที่เราถูกปล่อยไปตาม ดังที่จวงจื้อกล่าวไว้ว่า “อันวิถีทางจะเกิดขึ้นได้ก็เพราะการเดินทาง” (ปกรณัม ลิมปนูสรณัม, 2540: หน้า 36)

การที่สำนักเต๋าเน้นการหวนกลับคืนสู่วิถีธรรมชาติและดูเหมือนมีท่าทีปฏิเสธสังคม พวกอัตนิยม (egoism) และกลุ่มที่ลึกลับสังคมจึงถูกจัดไว้เป็นพวกสำนักเต๋าด้วย แต่ทั้งนี้ยังเป็นพวกเต๋าแรกเริ่มซึ่งยังไม่ได้พัฒนาความคิดเกี่ยวกับมรรควิธีอย่างชัดเจน นักปรัชญาของสำนักเต๋าที่พิจารณาและให้คำตอบเชิงปรัชญาอย่างลุ่มลึกต่อปัญหาการจัดระเบียบสังคม การปกครอง และวิถีปฏิบัติในการดำเนินชีวิตซึ่งเป็นปัญหาหลักในปรัชญาจีนยุคคลาสสิก คือ เล่าจื๊อ และจวงจื๊อ แม้ว่าทั้งคู่จะสนใจความเป็นจริงสูงสุดหรือ เต๋าเหมือนกัน แต่มีข้อแตกต่างบางประการที่มีนัยสำคัญต่อการศึกษาปรัชญาของทั้งสอง คือ ทั้งเล่าจื๊อและจวงจื๊อมี “คู่สนทนา” หรือเป้าหมายในการถกเถียงโต้แย้งแตกต่างกัน การพิจารณาปัญหาเชิงปรัชญาบางประการจึงแตกต่างกันไปด้วย รวมทั้งวิธีการเขียนคัมภีร์ก็แตกต่างกัน เล่าจื๊อเขียนเต๋าดำเนินเป็นบทกวีสั้น ๆ ในลักษณะรำพึงรำพันผู้เดียว และมุ่งวิพากษ์วิจารณ์หลักการปกครองของสำนักเล่าจื๊อที่ให้ความสำคัญกับจารีต วัฒนธรรม และคุณธรรมต่าง ๆ เป็นหลัก ในขณะที่จวงจื๊อเสนอปรัชญาของตนผ่านเรื่องเล่าที่ในบางบทมีการสนทนาถกเถียงกัน และมีการใช้ภาษาที่เต็มไปด้วยวรรณศิลป์ทั้งอุปมาอุปไมย ปฏิพจน์ และเรื่องเล่าในเชิงขบขัน ประชดประชัน อีกทั้งจวงจื๊อมุ่งถกเถียงประเด็นเรื่องภาษา ความรู้ และความจริงกับนักปรัชญาสำนักแห่งนาม (Mingjia หมิงเจีย) อย่างโดดเด่นโดยเฉพาะอย่างยิ่งฮุยจื๊อ (Hui shi/Huizi)

สิ่งที่ควรพึงระวังอีกประการหนึ่งเมื่อศึกษาปรัชญาสำนักเต๋าคือความคิดที่ว่าสำนักเล่าจื๊อและสำนักเต๋ามีเนื้อหาความคิดที่ตรงข้ามกันเหมือนขั้วหยิน-หยาง ภาพของสำนักเต๋อ หรืออีกนัยหนึ่ง คนมักเข้าใจกันว่าสำนักเต๋อเป็นแนวคิดที่วิพากษ์และเป็นส่วนเสริมปรัชญาสำนักเล่าจื๊อ สำนักเต๋อจึงมักถูกมองว่าเป็นแนวคิดที่เน้นการไม่ตอบสนอง ให้ความสำคัญกับเพศหญิง รักความสันโดษ เน้นพัฒนาจิตวิญญาณ มีลักษณะเป็นรหัสลัทธิ และยึดถือวิถีชีวิตเฉกเช่นศิลปิน รวมทั้งมีท่าทีเชิงอนาธิปไตย วิมตินิยม สัมพัทธนิยม และปฏิเสธสังคม ในทางตรงกันข้าม สำนักเล่าจื๊อมักถูกมองว่าเป็นแนวคิดที่เน้นการสั่งสอน คุณธรรม ยึดถือขนบจารีต และให้ความสำคัญกับการปกครองโดยอำนาจของกษัตริย์และขุนนาง การมีกรอบความคิดว่าสองสำนักนี้มีเนื้อหาความคิดที่ตรงข้ามกันเหมือนขั้วหยิน-หยาง เป็นการทำให้ความเข้าใจที่ลึกซึ้งและซับซ้อนต่อปรัชญาทั้งสองสำนักนี้ อันที่จริงแล้วทั้งสองต่างมีพื้นฐานความคิดบางอย่างที่มีร่วมกันหรือใกล้เคียงกัน อาทิเช่น ทั้งสองสำนักต่างเน้นเรื่องการขัดเกลาการฝึกฝนตน และมองการดำเนินชีวิตในเชิงสุนทรีย์ นอกจากนี้ ยังให้ความสำคัญกับการแสวงหามรรควิธีที่เกี่ยวข้องกับชีวิตในโลกนี้มากกว่ามุ่งหาความเป็นจริงที่เป็นนามธรรมและอุดมคติ อีกทั้งยังยอมรับลักษณะเฉพาะและความสำคัญพื้นฐานของบุคคลในการมีส่วนร่วมกำหนดโลก โดยเล็งเห็นความสัมพันธ์อย่างแยกไม่ออกระหว่างสิ่งแวดล้อมและบริบทกับปัจเจกบุคคล เดวิด ฮอลล์ และโรเจอร์ เอ็มส์ (David Hall and Roger Ames, 1998) เสนอว่าทั้งสองสำนักต่างเน้นแนวคิดเรื่อง “ความอ่อนน้อม” (deference) กล่าวคือ สำหรับสำนักเล่าจื๊อ แนวคิดนี้สะท้อนผ่านคุณธรรม ชู หรือการเอาใจเขามาใส่ใจเรา ในขณะที่สำนักเต๋อแนวคิดเรื่องความอ่อนน้อมจะสะท้อนผ่าน อุบายหรือการกระทำโดยไม่กระทำ

สำนักเต๋อและสำนักเล่าจื๊อมีความแตกต่างบางประการที่มีนัยสำคัญเช่นกัน พวกเต๋อมองว่า สำนักเล่าจื๊อเข้าใจมรรควิธีว่าเป็นวิถีแห่งมนุษย์ ซึ่งเป็นการมองโลกโดยแบ่งแยกมนุษย์กับธรรมชาติออกจากกันอย่างชัดเจน สำนักเต๋อจึงโต้แย้งสำนักเล่าจื๊อว่าไม่ได้ให้ความสำคัญกับโลกธรรมชาติเท่าที่ควร เน้นการขัดเกลาและฝึกฝนตนในบริบทของวัฒนธรรมหรือโลกมนุษย์เป็นหลัก แต่สำหรับสำนักเต๋อ การขัดเกลาฝึกฝนตนมิใช่กำหนดอย่างง่ายตายภายในบริบทของโลกมนุษย์ การดำรงอยู่ของมนุษย์ในกระบวนการทั้งหมดมิใช่จะถูกกำหนดโดยลวดตอนเป็นเพียงคุณค่าและเป้าหมายของมนุษย์เท่านั้น หากแต่จะต้องถอดถอนมนุษย์จากการเป็นศูนย์กลางในการกำหนดคุณค่า ความหมาย และหลักปฏิบัติต่าง ๆ แล้วมีชีวิตอย่างกลมกลืนกับกระบวนการของโลกธรรมชาติ

2. ธรรมชาตินิยมในปรัชญาเต๋า

แนวคิดธรรมชาตินิยมของปรัชญาเต๋านั้น มีมโนทัศน์สำคัญของปรัชญาสำนักเต๋ายู และมโนทัศน์สำคัญนั้นประกอบด้วย เต๋า เต๋อ อุ๋เหวย ซึ่งแต่ละมโนทัศน์นั้น มีลักษณะเฉพาะและมีรายละเอียด ดังนี้

2.1 เต๋า

คำว่า “เต๋า” จะเป็นคำที่ใช้ทั่วไปในยุคคลาสสิกเพื่อสื่อถึง “วิถี” “หนทาง” และ “การนำทาง” แต่สำนักเต๋าคำนี้เพื่อสื่อถึงความเป็นจริงสูงสุดที่เป็นกระบวนการอันเป็นพลวัตของโลกทั้งหมด และสื่อถึง “วิถีแห่งธรรมชาติ” แม้ว่า เต๋าจะเป็นคำที่ใช้ทั่วไปในยุคคลาสสิกเพื่อสื่อถึง “วิถี” “หนทาง” และ “การนำทาง” แต่สำนักเต๋าคำนี้เพื่อสื่อถึงความเป็นจริงสูงสุดที่เป็นกระบวนการอันเป็นพลวัตของโลกทั้งหมด และสื่อถึง “วิถี” ธรรมชาติ สำนักเต๋ามองโลกว่าไร้ระเบียบและเป็นที่ยอมรับรวมความเป็นไปได้ของแบบแผนต่าง ๆ การเข้าใจโลกจึงมิใช่การเข้าใจผ่านกฎวิทยาศาสตร์ที่สามารถนำไปอธิบายปรากฏการณ์ต่าง ๆ ซึ่งเป็นตามโลกทัศน์ที่ว่าเบื้องหลังปรากฏการณ์อันหลากหลาย มีความจริงสูงสุดเพียงหนึ่งเดียวเท่านั้น (the One behind the many) (Hall, David and Roger T. 1998) การเข้าใจ เต๋าจะต้องเข้าใจผ่านกรอบความคิดเฉพาะบางกรอบ (เต๋อ) เสมอ ทั้งนี้เป็นเพราะสำนักเต๋ารวมทั้งปรัชญาจีนยุคคลาสสิกทั้งหมด ไม่ได้มองจักรวาลในลักษณะที่มีต้นกำเนิดมาจากความว่างเปล่าด้วยอำนาจของพระเจ้าผู้สร้าง (creation *ex nihilo*) และไม่ได้มองว่าทุกสิ่งทุกอย่างดำรงอยู่และดำเนินภายในกฎเดียว (single-ordered world) หากแต่มองว่าโลกธรรมชาติคือที่รวมทุกสรรพสิ่ง (วันอู่) ซึ่งไม่อาจแยกออกจากกันได้ และมีกระบวนการเคลื่อนไหวที่เป็นไปเอง (จื่อหฺวาน) โดยไม่ต้องมีกฎสากลหรือผู้กระทำภายนอกเป็นตัวกำหนด ด้วยเหตุนี้ความต่อเนื่องที่ไม่อาจแยกออกจากกันได้ของสรรพสิ่งจึงทำให้ เต๋าเป็น “หนึ่ง” เดียว ส่วนความแตกต่างของสรรพสิ่งในโลกทำให้ เต๋ามีความหลากหลาย และความเปลี่ยนแปลงในโลกทำให้ เต๋าเป็นกระบวนการที่มีการเปลี่ยนแปลงอย่างต่อเนื่อง

การที่สำนักเต๋าสอนให้เราหันกลับสู่ เต๋าหรือต้นกำเนิดของสรรพสิ่งจึงมิใช่การทำตัวให้อยู่เหนือกาลเวลา หากแต่คือการหลอมรวมกับพลังและที่มาของความเปลี่ยนแปลงในโลก การที่ทั้งเหลาจื่อและจวงจื่อมองว่า เต๋าเป็นความเป็นจริงสูงสุดที่ยากจะหยั่งถึงและไม่สามารถให้นามได้ มิใช่หมายความว่ามนุษย์ไม่อาจเข้าใจความเป็นจริงนี้ได้เลย หากแต่เหลาจื่อและจวงจื่อต้องการย้ำเตือนว่าการเข้าใจ เต๋าไม่อาจเข้าใจผ่านภาษาได้ทั้งหมด แม้ว่าทั้งคู่จะเข้าใจข้อจำกัดของภาษาในการสื่อความหมายของ เต๋าก็จริง แต่ในเมื่อจำเป็นต้องใช้ภาษาสื่อความ ทั้งสองจึงใช้กลวิธีทางวรรณศิลป์เพื่อให้ผู้คนเข้าใจความเป็นจริงนี้ได้มากที่สุด สำหรับเหลาจื่อ เต๋าจะปรากฏผ่านกระบวนการกลายสภาพ (process of becoming) ของการมีสภาวะ (being) และไร้สภาวะ (non-being) กล่าวคือ ทุกสรรพสิ่งจะต้องดำเนินไปสู่ภาวะตรงข้ามเสมอ เช่น จากมืดไปสว่าง จากฤดูร้อนไปสู่ฤดูหนาว เป็นต้น ภาวะตรงข้ามนี้ไม่ใช่ขัดแย้งหากแต่เป็นภาวะที่อิงอาศัยซึ่งกันและกัน ดังเช่นในเต๋อเต๋อจิงบทที่ 2 กล่าวถึงความน่าเกลียดว่าอุบัติขึ้นเพราะมนุษย์รู้จักความสวย ความชั่วอุบัติขึ้นเพราะมนุษย์รู้จักความดี และบทที่ 11 กล่าวถึงประโยชน์ของ “การไร้สภาวะ” ว่าหากไม่มีความว่าง หม้อย่อมไม่อาจนำไปใส่น้ำได้ ล้อที่ไม่มีช่องรูของดุมล้อ ย่อมไม่อาจใช้งานได้ เป็นต้น การที่เหลาจื่อใช้ปฏิบทในเต๋อเต๋อจิง เช่น รูปที่ไร้รูป สดบฟังแต่มีอาจได้ยิน เป็นต้น ก็เพื่อสื่อให้เห็นว่าไม่มีสิ่งใดคงอยู่ในสภาวะใด ๆ นั้นโดยไม่มีเปลี่ยนแปลง สิ่งที่มีรูปย่อมมีความเป็นไปได้ที่จะไร้รูปและที่มิรูปได้ก็เพราะมีความไร้รูปเกิดขึ้นด้วย การที่สรรพสิ่งดำเนินไปตามกระบวนการกลายของภาวะหยิน-หยางดังกล่าวอย่างต่อเนื่อง เหลาจื่อจึงกล่าวถึง เต๋าในทำนองว่าเป็นต้นกำเนิดของสรรพสิ่ง (ปกครอง ลิมปุนสุธรรม, 2540: หน้า 44) ดังที่ในเต๋อเต๋อจิง บทที่ 42 บันทึกไว้ว่า

ธรรมวิถี (เต๋า) ก่อกำเนิดหนึ่ง หนึ่งก่อกำเนิดสอง สองก่อกำเนิดสาม
สามก่อกำเนิดสกลสิ่ง
สกลสิ่งล้วนแบกไว้ซึ่ง ‘อิน’ (หยิน) และกอดไว้ซึ่ง ‘หยาง’ (หยาง)
ประกอบด้วย ‘ปราณ’ (ชี) จนเกิด ‘ดุลยภาพ’

คำกล่าวของจวงจื๊อดังกล่าวต้องการย้ำเตือนว่าภาษามีข้อจำกัด และภาษาทำให้เข้าใจคลาดเคลื่อนได้ว่า เตามีตัวตนหรือมีสภาวะอย่างแท้จริง ทั้งนี้เพราะการให้นาม เค้าดูเป็นการกำหนดความมีสภาวะให้เกิดขึ้นไปด้วย ดังที่จวงจื๊อกล่าวไว้ว่า “สรรพสิ่งมีขึ้นได้เพราะการขนานเรียก” (ปกรณัม ลิมปนูสรณัม, 2540: หน้า 36) การเข้าใจ เค้าอย่างถ่องแท้จึงมีอาจเกิดขึ้นได้ผ่านการใช้ภาษาเท่านั้น

2.2 เต๋อ

เต๋อ มักแปลว่า “คุณธรรม” ทำให้เข้าใจว่ามีความหมายเช่นเดียวกับ “คุณธรรม” (virtue) ในปรัชญากรีก แต่ เต๋อมีนัยเชิงจักรวาลวิทยาที่สัมพันธ์กับ เต๋ออย่างแนบแน่น เต๋อยังแปลว่า “พลัง” ที่ทำให้กิจต่าง ๆ ประสบความสำเร็จ เต๋อจึงเป็นความสามารถที่จะแสดงหรือปฏิบัติตามมรรควิธีอย่างถูกต้องและงดงาม ความสามารถนี้รวมทั้งความสามารถที่ผ่านกระบวนการขัดเกลาตนและที่ไม่ต้องผ่านการเรียนรู้ เต๋อจึงอาจเป็นได้ทั้งสิ่งที่ติดตัวมาแต่กำเนิดหรือเพิ่มพูนได้ภายหลัง นอกจากนี้ เต๋อเป็นมโนทัศน์ที่จะต้องเข้าใจควบคู่กับ เต๋อ เพราะหากมองในภาพใหญ่แล้ว เต๋อคือกระบวนการที่เป็นพลวัตของโลกทั้งหมดและเป็นที่ยอมรับของสิ่งเฉพาะทั้งหลาย ซึ่งแต่ละสิ่งเหล่านี้ต่างมีเต๋อของตน แต่หากมองในภาพย่อยผ่านมุมมองของปัจเจกบุคคลแล้ว เต๋อของคน ๆ นั้นจะต้องพัฒนาหรือเพิ่มพูนภายในบริบทหรือสิ่งแวดล้อมที่บุคคลนั้นสัมพันธ์ด้วยเสมอ หากมองในกรอบของปรัชญาสำนักขงจื๊อแล้ว เต๋อของปัจเจกบุคคลจะพัฒนาและเพิ่มพูนได้ภายในสิ่งแวดล้อมที่เป็นชุมชนมนุษย์ที่งดงามเท่านั้น ในขณะที่สำนักเต๋อมองว่า เต๋อของมนุษย์จะเพิ่มพูนหากพัฒนาในบริบทของโลกธรรมชาติซึ่งยิ่งใหญ่กว่า ภาพความสัมพันธ์ของ เต๋อและ เต๋อจึงเป็นในลักษณะที่ เต๋อเป็น “สนาม” หรือ “พื้นที่” (field) ส่วน เต๋อเป็นองค์ประกอบหรือ “มุมมองที่เฉพาะเจาะจง” (focus) ในสนามนั้น

จวงจื๊อไม่ได้ต้องการใช้ความกำกวมของภาษาเพื่อโต้แย้งอยู่จื๊อ หากแต่ต้องการแสดงให้เห็นข้อจำกัดของวิธีการทางตรรกะที่อยู่จื๊อใช้ รวมทั้งต้องการปฏิเสธความเป็นภววิสัยของความรู้ที่แยกโลกที่ถูกรู้ (เต๋อ) ออกจากตัวผู้รู้ (เต๋อ) กล่าวคือความรู้ที่จวงจื๊อมีเป็นความรู้ที่มาจากความสัมพันธ์กับสรรพสิ่งตามกรอบความคิดในแต่ละสถานการณ์ ทั้งจวงจื๊อ ปลา และอยู่จื๊อ ต่างเป็นส่วนหนึ่งในสถานการณ์ริมฝั่งแม่น้ำหวา ความรู้ “จากที่นี่” เป็นความรู้ที่จวงจื๊อ “ลิ้ม” การแบ่งแยกสิ่งที่ถูกรู้ (คือปลาและอยู่จื๊อ) กับผู้รู้ (คือตัวจวงจื๊อ) อันเป็นการเชื่อมโยงโลกของปลาและอยู่จื๊อเข้ากับโลกของจวงจื๊อที่มีกรอบความคิดในการมองโลกตรงริมฝั่งแม่น้ำหวา ด้วยกรอบความคิดนี้เอง จวงจื๊อตีความหรือใช้จินตนาการสรุปว่าอาการแหวกว่ายของปลาแสดงว่าปลากำลังมีความสุข อีกทั้งเชื่อมโยงกับโลกของอยู่จื๊อด้วยการใช้วิธีทางตรรกะตอบโต้ จวงจื๊อจึงหลอมรวมความสัมพันธ์ระหว่างสิ่งที่กำลังถูกรู้กับผู้รู้จนไม่มีการแบ่งแยก ทำให้โลกของจวงจื๊อกับโลกของปลาและอยู่จื๊อสัมพันธ์กันได้ จวงจื๊อจึงได้รื่นรมย์ไปพร้อมกับความสุขของปลา รวมทั้งรื่นรมย์ไปกับการปะทะคารมกับอยู่จื๊อ การที่อยู่จื๊อถามจวงจื๊อว่ารู้ได้อย่างไรว่าปลามีความสุข แล้วจวงจื๊อตอบว่ารู้จากที่นี่ ที่ริมฝั่งแม่น้ำหวา จึงเป็นการบอกว่าความรู้เชิงข้อเท็จจริงบางอย่าง (ความรู้ที่ว่าปลามีความสุขจริง ๆ หรือไม่ และความรู้ที่ว่าจวงจื๊อรู้หรือไม่ว่าปลามีความสุข) อาจไม่สำคัญเท่ากับความรู้ที่เราสัมพันธ์กับสรรพสิ่งตามกรอบความคิดในแต่ละสถานการณ์ ความรู้แบบนี้ต่างหากที่สำคัญในการดำเนินชีวิตได้อย่างรื่นรมย์บทสนทนาที่จิงสะท้อนข้อเสนอของสำนักเต๋อเรื่อง “อยู่จื๊อ” หรือการละทิ้งความรู้ฝ่ายโลก (ความรู้ที่มุ่งจัดการและควบคุมโลก) และความรู้ที่แบ่งแยกโลกอย่างเป็นภววิสัยด้วย นี่เป็นท่าทีที่สำนักเต๋อเสนอให้มนุษย์มีเมื่อสัมพันธ์กับโลก

2.3 อยู่จื๊อ

นอกจากจะเสนอให้ละทิ้งความรู้ฝ่ายโลก และความรู้ที่แบ่งแยกผู้รู้ออกจากสิ่งที่ถูกรู้ซึ่งเป็นภววิสัยแล้ว สำนักเต๋อ ยังมองว่าการละทิ้งความรู้ดังกล่าวในที่สุดแล้วจะทำให้มนุษย์ปฏิบัติต่อโลกด้วยการกระทำที่สอดคล้องกลมกลืนกับธรรมชาติที่เรียกว่า อยู่จื๊อ เป็นที่ถกเถียงกันมากกว่า อยู่จื๊อ หมายความว่าอย่างไร คำว่า อยู่ ในภาษาจีนหมายถึง “ไม่มี” แต่เมื่อพิจารณาควบคู่ทั้งสองคำแล้วผู้แปลส่วนใหญ่มักตีความในเชิงเป็นข้อกำหนดในการปฏิบัติว่าเป็นการ “หลีกเลี่ยงการกระทำ” บางอย่าง ปัญหาจึงอยู่ที่คำว่า เหวย ซึ่งอาจหมายถึงให้หลีกเลี่ยงการกระทำที่มีการไตร่ตรองหรือมีจุดมุ่งหมายบางอย่าง หรืออาจจะ

หมายถึงหลีกเลี่ยงการกระทำที่ขัดแย้งกับธรรมชาติ การตีความเช่นนี้อาศัยพิจารณาจากท่าทีของสำนักเต๋าที่ปฏิเสธสังคมและให้ความสำคัญกับโลกธรรมชาติ (Hansen, Chad. 2003)

ภาษาไทยมักแปล อุ๋เหวย ว่า “การไม่กระทำ” ซึ่งอาจทำให้เข้าใจคลาดเคลื่อนได้ว่าอุ๋เหวยคือการนิ่งเฉยไม่กระทำอะไรเลย ที่จริงแล้วอุ๋เหวย คือการกระทำที่ จื่อหราน หรือ “เป็นไปเอง” ซึ่งเป็นการกระทำที่อ่อนน้อม ไม่แทรกแซงบังคับ ไม่ต้องใช้ความพยายาม และไม่ใช้การกระทำที่ยืนกรานอะไรบางอย่าง (nonassertive) หากมนุษย์ปฏิบัติต่อสรรพสิ่งด้วยท่าที อุ๋เหวย กิจต่าง ๆ จะสามารถดำเนินไปได้เอง ดังที่ เต๋าเต๋อจิง บทที่ 37 บันทึกไว้ว่า

ธรรมวิธี (เต๋า) ย่อมประกอบนิรกรรม (อุ๋เหวย) เป็นนิจ

โดยมีมีกิจใดที่ไม่ประกอบ

แม้ราชาผู้เป็นเจ้าของสามารถผดุงไว้ได้

สลกลสิ่งย่อมผันแปรไปด้วยตนเอง

(ปกรณ์ ลิมปบุตรณ์, 2547: หน้า 74, คำในวงเล็บเป็นของผู้เรียบเรียง)

อุ๋เหวยจึงเป็นการกระทำที่ตระหนักถึงตัวตนในฐานะที่เป็นส่วนหนึ่งและต้องสัมพันธ์กับสรรพสิ่ง เมื่อเราพัฒนาต่อของเราและดำเนินตามเป้าหมายที่วางไว้ ในขณะที่เดียวกันเราก็ต้องส่งเสริมเกื้อหนุนสิ่งต่าง ๆ รอบตัวด้วย

เต๋าเต๋อจิง จะกล่าวถึง อุ๋เหวย ในบริบทของการปกครองเป็นหลัก โดยเสนอว่า “การปกครองโดยไม่ปกครอง” ถือเป็นศิลปะแห่งการปกครองสูงสุด ดังในเต๋าเต๋อจิง บทที่ 57 บันทึกไว้ว่า

อริยมุขยจึงกล่าวไว้ว่า ‘ข้ามิกอปรกรรม ประชาธรรมก็บังเกิดเอง

ข้ารักนิงสงบ ประชาภิพบครลงเอง

ข้าปราศจากกิจ ประชาภิบริบูรณ์เอง

ข้ามิปรารถนา ประชาภิเรียบงายพอใจเอง’

(ปกรณ์ ลิมปบุตรณ์, 2547: หน้า 114)

โดยทั่วไป “อำนาจ” การปกครองที่รัฐใช้ เป็นอำนาจที่เกิดขึ้นโดยใช้กฎหมายและกำลังบังคับเป็นเครื่องมือควบคุมประชาชน แต่สำนักเต๋าเสนอให้รัฐลดการใช้อำนาจดังกล่าว แล้วหันมาใช้ “อำนาจ” ที่เป็นพลังเชิงอ่อนแทน กล่าวคือ รัฐควรหยุดการกระทำที่เป็น “อำนาจ” ในเชิงควบคุม คุกคาม ชู่เชี่ย เช่น ลดการออกคำสั่ง กฎหมาย และการทำสงคราม ลดข้อกำหนดมาตรฐานคุณค่า การยกย่องเชิดชู การให้รางวัลและลงโทษ ลดการส่งเสริมวิทยากรความรู้ที่ทำลายวิถีชีวิตดั้งเดิมของประชาชน เป็นต้น สำนักเต๋ามองว่าหากรัฐทำเช่นนี้ได้สังคมและประชาชนทั้งหมดจะค่อย ๆ หวนคืนสู่วิถีธรรมชาติดั้งเดิมของตนเอง ด้วยหลักการปกครองโดยไม่ปกครองนี้เอง เหล่าจื่อจึงจัดอันดับให้ผู้ปกครองที่ประชาชนเพียงรู้ว่ามิอยู่เป็นผู้ปกครองที่ดีที่สุด ดังเต๋าเต๋อจิง บทที่ 17 บันทึกไว้ว่า

เบื้องบนชั้นวิเศษสุด ผู้อยู่เบื้องล่างเพียงรู้ว่ามิอยู่

ระดับถัดมา เบื้องล่างรู้สึกสนิทใจ

ระดับถัดมา เบื้องล่างแข่งขังสศุติ

ระดับถัดมา เบื้องล่างหวาดหวั่นยำเกรง

ระดับถัดมา เบื้องล่างปรามาสหมิ่นแคลน

(ปกรณ์ ลิมปบุตรณ์, 2547: หน้า 34)

สิ่งที่น่าสังเกตประการหนึ่ง คือ นอกจากสำนักเต๋าจะเสนอให้มนุษย์สัมพันธ์กับโลกโดยการให้ละทิ้ง “ความรู้” และ “การกระทำ” บางอย่างแล้ว ยังให้ลด “ความปรารถนา” (無欲) ด้วย ประโยคที่ว่า “ข้ามิปรารถนา ประชาภิเรียบงายพอใจเอง” มิใช่หมายความว่าไม่ให้ปรารถนาสิ่งใด หากแต่เป็นการให้ลดความปรารถนาที่จะครอบครองควบคุมนั่นเอง

ส่วนในวงจรร่วมกับบทในไม่ได้อธิบาย อู่เหว่ย ในบริบทของการปกครองอย่างโดดเด่นเฉกเช่น เต้าเต๋อจิ้ง แต่จวงจื่อเน้นให้ความเข้าใจ อู่เหว่ย ในบริบทของปัจเจกบุคคล โดยอธิบายลักษณะและท่าทีของผู้ที่สามารถปฏิบัติ อู่เหว่ย หรือสามารถสร้างความกลมกลืนระหว่างตัวตน การกระทำ และโลกที่สัมพันธ์ได้อย่างกลมกลืนเป็นธรรมชาติ ผ่านทักษะและลีลาการแล่นเรือของพ่อครัวดิง (จวงจื่อ บทที่ 3) (ปกรณ์ ลิ้มปยุตธรรม, 2540: หน้า 60-64) เรื่องราวของพ่อครัวดิงนี้ทำให้เข้าใจมากขึ้นว่าจวงจื่อมองการกระทำที่กลมกลืนกับธรรมชาติคือการกระทำที่มาจากทักษะซึ่งสามารถ “ลื่น” การแยกแยะจนกระทำได้โดยไม่ต้องใช้ความพยายาม

3. การนำปรัชญาเต๋ามาประยุกต์ใช้กับมนุษย์

การนำปรัชญาเต๋ามาประยุกต์ใช้กับมนุษย์ พบว่า ปรัชญาสำนักเต๋ามีข้อให้โต้แย้งได้ในหลายประเด็น แต่เหตุที่จะนำไปสู่การโต้แย้งหลัก ๆ จะเหมือนกันนั่นก็คือความรู้สึกขัดแย้งต่อหลักการอธิบายแนวคิด เช่น ความหมายของเต้า ธรรมชาติที่ท่านเล่าจื่อหมายถึง แนวคิดทางปรัชญา เป็นต้น แม้เต้าดูเหมือนจะมีหลักปรัชญาเป็น “ธรรมชาตินิยม” แต่หลักปรัชญาของเต้าเมื่ออธิบาย ๆ ไป กลับสร้างความรู้สึกขัดแย้งต่อ “ธรรมชาติของมนุษย์” และยิ่งไปกว่านั้นก็คือในบางแห่งก็สร้างความรู้สึกว่าย้อนแย้งกับหลักคำสอนของสำนักตัวเอง เราจะศึกษาเป็นประเด็น ๆ ไปตามลำดับ ดังนี้

3.1 ลักษณะของปรัชญา “เต้า”

มาดูก่อนว่าปรัชญาเต๋ามีลักษณะเป็นอย่างไร ปรัชญาของสำนักเต้าจะให้ความสำคัญกับธรรมชาติ เต้าจึงมีลักษณะเป็นปรัชญาแบบธรรมชาตินิยม ที่เรียกว่าเป็นปรัชญาแบบธรรมชาตินิยมนี้ไม่ได้หมายความว่าให้ประชาชนไปอยู่ในป่าเขา หากเป็นการดำเนินชีวิตในวิถีทางแบบธรรมชาติ คือ ไม่เอากฎเกณฑ์ จารีต ธรรมเนียม หรือประเพณีไปเป็นกรอบอย่างเช่นคำสอนของขงจื้อที่มักเกี่ยวข้องกับการปกครองการเมืองเป็นหลัก

ปรัชญาแบบธรรมชาตินิยมนี้ปรากฏอยู่ทั่วไปในคัมภีร์เต้าเต๋อจิ้ง ดังในบทที่ 16 ว่า *“การกลับไปสู่รากฐานเดิมที่ทำให้กำเนิด คือความสงบ เรียกว่ากลับไปสู่ธรรมชาติเดิมของตน กลับไปสู่วรรณคดีเดิมของตน ย่อมค้นพบกฎเกณฑ์อันไม่แปรเปลี่ยน เมื่อทราบกฎเกณฑ์อันไม่แปรเปลี่ยน จึงเรียกได้ว่าเป็นผู้รู้แจ้ง หากไม่รู้กฎเกณฑ์อันไม่แปรเปลี่ยนนี้ ย่อมนำความเสื่อมสลายมาสู่ตน”*

การเน้นธรรมชาติของเต้านั้น ไม่เพียงแต่กล่าวไว้ในหลักแห่งปรัชญาเท่านั้น หากแต่มีการกล่าวอยู่ทั่วไป เริ่มต้นตั้งแต่การให้ความหมายของคำว่า “เต้า” เลยทีเดียว

1) “เต้า” คืออะไร

การให้ความหมายของ “เต้า” นั้น เป็นปัญหาถกเถียงกันมาตลอดยังไม่มีที่สิ้นสุด เล่าจื่อเองก็ได้กล่าวไว้ตั้งแต่แรกว่า *“เต้าเป็นธรรมชาติที่อยู่เหนือการสมมุติ เต้าที่นำมาเรียกขานกันนั้น ไม่ใช่เต้าแท้ ภาษาของมนุษย์ล้วนแต่เป็นเรื่องสมมุติกันทั้งนั้น แต่ครั้งจะไม่เรียกเต้า ก็ไม่รู้จะทำให้คนเข้าใจได้อย่างไร”*

ผู้เขียนเห็นว่าการให้ความหมาย เต้า ของเล่าจื่อ นั้น ทำให้รู้สึกกลับเฉย ๆ เมื่อเต้าเป็นความจริงสูงสุดที่อยู่เหนือการสมมุติ ก็จะไปมีประโยชน์อะไรกับการเรียกว่า เต้า เพราะถึงเรียกว่าเต้า ก็ไม่ได้สื่อถึงความจริงสูงสุดอันเป็นภาพจริงแท้ของเต้า แม้จะบอกว่าที่เรียกว่า เต้า นั้น พอที่จะทำให้คนเข้าใจได้ก็ตาม แต่เล่าจื่อจะทราบได้อย่างไรว่าความเข้าใจที่ผู้ฟังเข้าใจนั้นตรงตามที่เล่าจื่อต้องการให้เข้าใจหรือเป็นภาพเดียวกันกับที่เล่าจื่อต้องการ

เล่าจื่อ ยังได้อธิบายต่อไปอีกว่า เต้าเป็นธรรมชาติที่มีอาจเห็นได้ด้วยการดู จะเงี่ยหูฟังก็ไม่อาจได้ยิน จะสัมผัสก็กระทบมิได้ เป็นต้น

ประเด็นนี้ผู้เขียนมองว่าในเมื่ออะไร ๆ ก็ไม่อาจจะเห็นหรือสัมผัส เต่า ได้ เต่าในความหมายของเล่าจื๊อ จึงหนักไปในทางปรัชญาความคิด ดังนั้น การไม่อธิบายความหมายของเต่านั้นแหละ น่าจะดีกว่าการพยายามอธิบาย เพราะยิ่งอธิบายก็ยิ่งหากไกลไปจากความจริง แต่ดูเหมือนจะย้อนแย้งก็คือก็ เล่าจื๊อก็พยายามอธิบายอยู่นั่นเอง ตกลง เต่า เป็นเพียงวาทกรรมหรือเปล่า

เล่าจื๊อ กล่าวถึง เต่า ในทำนองว่าเป็นต้นกำเนิดของสรรพสิ่ง ดังที่ใน เต่า เตอ่ จิง บทที่ 42 บันทึกไว้ว่า ธรรมวิถีสี่ (เต่า) ก่อกำเนิดหนึ่ง หนึ่งก่อกำเนิดสอง สองก่อกำเนิดสาม สามก่อกำเนิดสกล สิ่งสกลสิ่งล้วนแบกไว้ซึ่ง ‘อิน’ (หยิน) และกอดไว้ซึ่ง ‘หยาง’ (หยาง) ประกอบด้วย ‘ปราณ’ (ชี) จนเกิด ‘ดุลยภาพ’

ประเด็นที่ชวนให้มาคิดก็คือว่า ถ้าเต่าเป็นต้นกำเนิดของสรรพสิ่งเต่าก็ต้องเป็นต้นกำเนิดของสิ่งสมมติด้วย เพราะหนึ่งในสรรพสิ่งนั้นก็คือสิ่งสมมติ ที่บอกว่าเต่าอยู่เหนือสิ่งสมมตินั้น ดูเหมือนจะเป็นการพูดแยกเต่าออกจากสิ่งสมมติ ความจริงตามข้อความดังกล่าวนี้ สิ่งสมมติก็มาจากเต่า ดังนั้น ภาษาแม้จะเป็นสิ่งสมมติ ก็สามารถสื่อให้เข้าใจเต่าทำเนียบของตัวเองคือเต่าได้ หรือถ้าหากจะบอกอีกว่าเต่าอยู่เหนือการสมมติ ดังท่านเล่าจื๊อได้กล่าวไว้ในตอนต้นว่า “เต่าเป็นธรรมชาติที่อยู่เหนือการสมมติ” ถ้าเป็นเช่นนั้น คำนี้ก็ทำให้ย้อนแย้งต่อคำกล่าวที่ว่า “เต่าเป็นต้นกำเนิดของสรรพสิ่ง” เพราะว่า “สรรพสิ่ง” ไม่น่าจะมีช้อยกเว้นรวมไปถึงการยกเว้นสิ่งสมมติด้วย

อีกประเด็นหนึ่งที่ซัดก็คือ “เต่าเป็นธรรมชาติ...” คำว่า ธรรมชาติ ในประโยคนี้หมายถึง เต่า คือ ธรรมชาติ หรือหมายถึง เต่า มีธรรมดาอยู่เหนือการสมมติโดยปริยาย ถึงอย่างไรก็ตามคำว่าธรรมดาก็วนเวียนอยู่กับเต่าอยู่ดี

2) ทำไมแนวคิดของปรัชญาเล่าจื๊อจึงมีหัวใจอยู่ที่ธรรมชาติ ?

ผู้เขียนได้ตั้งข้อสังเกตแนวคิดของสำนักเต่าว่าให้ความสำคัญกับธรรมชาติและก็มีความพยายามที่จะบอกว่าปัญหาทุกอย่างแก้ได้หากว่าเข้าถึงธรรมชาติ ดำเนินทุกอย่างไปให้สอดคล้องกับธรรมชาติ จริงอยู่ฟังแล้วดูเหมือนจะง่ายต่อการเข้าใจ แต่เมื่อนั่งใครครวญพิจารณาตาม กลับปรากฏว่าไม่ง่ายที่จะเข้าใจได้อย่างที่คิด เพราะธรรมชาติที่สำนักนี้หมายถึงนั่นก็คือเต่า แล้วเต่าคืออะไร เต่าแท้ ๆ ท่านเล่าจื๊อบอกว่าพูดไม่ได้ บอกไม่ได้ หรือสื่อให้รู้ได้ด้วยอาการใด ๆ ไม่ได้ แต่เราพูดกันอยู่ว่าเต่า ๆ นั้นนั่น ไม่ใช่เต่าแท้ เป็นแต่เพียงสมมติเท่านั้น ดังนั้น เมื่อเราเข้าใจเต่าไม่ได้ เราก็มองธรรมชาติตามความหมายของท่านเล่าจื๊อไม่ได้เช่นกัน แล้วเราจะเข้าถึงธรรมชาติได้อย่างไรเล่า เพราะธรรมชาติตามความหมายของท่านเล่าจื๊อจะเป็นธรรมชาติอย่างที่เราเข้าใจหรือเปล่าก็ไม่รู้ แม้เราจะบอกว่าเราได้เข้าถึงธรรมชาติแล้วใช้ชีวิตสอดคล้องกับธรรมชาติแล้ว ยังไม่เห็นจะแก้ปัญหาอะไรได้เลย สำนักเต่าก็จะบอกอีกว่าธรรมชาติที่ท่านหมายถึงกับธรรมชาติที่สำนักเต่าหมายถึงเป็นคนละอย่างกันอีก ประเด็นนี้รู้สึกได้ว่าแนวคิดเรื่องธรรมชาติหรือเต่านั้น ทำให้เป็นเรื่องลึกลับซับซ้อน ไม่เป็นธรรมชาติอย่างที่ได้อธิบายธรรมชาติเลย

ประเด็นที่ชวนให้ตั้งข้อสังเกตก็คือว่าเหตุใดสำนักเต่าจึงได้ยกเอาธรรมชาติขึ้นมาเป็นหัวใจสำคัญในการตอบปัญหาทางปรัชญาและฟังธงว่าธรรมชาติแก้ปัญหาได้ทุกอย่าง และอาจตีความหมายได้ว่าไม่ว่าปัญหานั้นจะเป็นอย่างไร กลายเป็นว่าเหมือนแก้วสารพัดนึกอย่างไรอย่างนั้น เมื่อกลับมานั่งทบทวนใครครวญเพื่อหาคำตอบที่สมเหตุสมผลก็ทำให้ได้คำตอบแบบธรรมชาติ ๆ เลยก็คือว่า หรือว่าธรรมชาติแวดล้อมที่ท่านอยู่มาตั้งแต่เกิดหล่อหลอมให้ท่านเชื่อว่าธรรมชาติเท่านั้นที่เป็นสิ่งจริงแท้ ภูมิประเทศที่ท่านเกิดมีแต่ธรรมชาติและอันเนื่องมาจากภูมิภานาของเล่าจื๊อเองที่อาศัยอยู่ในทางภาคใต้ที่ซึ่งมีความอุดมสมบูรณ์มากกว่าในทางภาคเหนือที่ซึ่งจื๊ออาศัยอยู่ ทำให้ทรรศนะในการมองปัญหาและแก้ไขปัญหามาของเล่าจื๊อดำเนินไปในทิศทางเข้าหาธรรมชาติมากกว่า เพราะธรรมชาติที่เล่าจื๊อได้สัมผัสนั้นเป็นมิตรกับมนุษย์มากกว่าธรรมชาติในทางภาคเหนือที่ซึ่งจื๊อได้สัมผัส

จึงอาจกล่าวโดยสรุปได้ว่า ปรัชญาแบบเต่าเสนอให้คนกลับคืนสู่ธรรมชาติ ซึ่งหมายถึงธรรมชาติของความ เป็นมนุษย์ และธรรมชาติของสรรพสิ่งที่ดำรงอยู่มาก่อนที่มนุษย์จะได้วางกฎเกณฑ์ต่าง ๆ ในการประพฤติปฏิบัติระหว่างกัน หรือกระทั่งในทางความคิดด้วย เต่าจะมีกฎเกณฑ์ในการโจมตีลัทธิปรัชญาอื่นอยู่ เมื่อโจมตีเสร็จเต่าก็จะบอกแนวทางที่ดีที่สุด

เสนอให้ นั่นก็คือ ธรรมชาติที่มอง ลงไปดูวิธีการของเต๋าในการโจมตีสำนักอื่นดูโดยเฉพาะสำนักที่ถูกเต๋าโจมตีอยู่เนื่องนี้นั่นก็คือลัทธิปรัชญาขงจื้อ

3) ลักษณะการโจมตีของปรัชญา “เต๋า”

ปรัชญาเต๋านั้นเมื่อจะโจมตีสำนักปรัชญาอื่นก็มักจะโจมตีที่กฎเกณฑ์ที่สร้างขึ้น การโจมตีกฎเกณฑ์ของเต๋าในที่นี้วางอยู่บนพื้นฐานความเชื่อในเรื่องบ่อเกิดปัญหาของเล่าจื้อที่ว่า ปัญหาต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในสังคมมนุษย์นั้นล้วนแล้วแต่เกิดมาจากการปรุงแต่งของมนุษย์ทั้งสิ้น กล่าวคือที่สังคมมนุษย์เกิดความวุ่นวายขึ้นก็เนื่องมาจากการปรุงแต่งทางสังคมของมนุษย์ หากมนุษย์ละทิ้งอารยธรรมกฎเกณฑ์ที่เป็นตัวกำหนดพฤติกรรมขึ้นได้ มนุษย์ก็จะพบกับความสุข (ศริยญา อรุณ ขจรศักดิ์. 2547)

ดังปรากฏในบทที่ 18 ความว่า *“เมื่อสังฆธรรมแห่งเต๋าเสื่อมโทรมลง ความถูกต้องและความดีงามก็เกิดขึ้น เมื่อความรอบรู้และความเฉลียวฉลาดเกิดขึ้น ความหน้าไหว้หลังหลอกก็ติดตามมา เมื่อความสัมพันธ์ระหว่างเครือญาติทั้งหก ไม่เป็นไปโดยปรกติสุข ก็เกิด “บิดาใจดี” และ “บุตรกตัญญู” เมื่อประเทศชาติอยู่ในภาวะยุ่งเหยิง คุณค่าของขุนนางภักดีก็เกิดขึ้น”*

การโจมตีแนวคิดหรือหลักปรัชญาของสำนักต่าง ๆ ของเต๋ามักจะเป็นไปในลักษณะเช่นนี้ และสุดท้ายก็เสนอทางออกที่เต๋าเชื่อว่าดีที่สุดและถูกต้องที่สุด สามารถแก้ได้ทุกปัญหา นั่นก็คือการกลับคืนสู่ธรรมชาติที่อาจเรียกว่าเต๋าก็ได้ หากใคร ๆ จะบอกว่าสังคมต้องมีระเบียบแบบแผนในการอยู่ร่วมกัน พร้อมกันนั้นก็ให้น่าจาริต ประเพณีอันดีงามที่ต้องอยู่แล้วมาปฏิบัติ เต๋าบอกว่านั่นเป็นการสร้างความยุ่งเหยิงและวุ่นวาย สังคมเช่นนั้นเป็นสังคมอารยะไม่ได้

4) สังคมอารยะแบบเต๋า

เต๋าให้การปฏิเสธสังคมอารยะอันประกอบไปด้วยจาริต ประเพณี รวมถึงกฎเกณฑ์ต่าง ๆ หลักการที่จะสร้างสังคมอารยะในแบบของเต๋านั้น เต๋ายึดหลักแห่ง *“การไม่กระทำ”* การไม่กระทำในที่นี้ไม่ได้หมายถึงไม่ต้องทำอะไรเลย หากแต่เป็นการไม่กระทำสิ่งที่ขัดกับธรรมชาติ ดังปรากฏในบทที่ 37 ความว่า *“เต๋าไม่เคยกระทำ แม้กระนั้นทุกสิ่งทุกอย่างก็สำเร็จลุล่วง หากกษัตริย์และเจ้านครสามารถรักษาเต๋าไว้ได้ โลกก็จะเปลี่ยนแปลงไปโดยความต่อเนื่อง เมื่อโลกเปลี่ยนแปลงไปและเกิดการกระทำต่าง ๆ ขึ้น จึงปล่อยให้ความเรียบง่ายแต่บรรพกาลเป็นผู้ควบคุมการกระทำ ความเรียบง่ายแต่บรรพกาลนี้ไร้ชื่อ มันช่วยขจัดความอยากทั้งปวง ความสงบย่อมเกิดขึ้น ดังนั้นโลกย่อมถึงซึ่งสันติสุข”*

ดังนั้น เต๋าจึงได้เสนอการปกครองแบบไม่ต้องปกครอง หรือกระทำแบบไม่กระทำ หากทำได้สังคมอารยะที่เราปรารถนาก็จะปรากฏขึ้นแน่นอน

เสนอการปกครองโดยการไม่กระทำ

สำนักเต๋าได้พูดถึงเรื่องการปกครองโดยการไม่กระทำ เพื่อถึงความสงบสุขให้กับราษฎรเอาไว้ในบทที่ 57 ไว้อย่างชัดเจนว่า *“ปกครองอาณาจักรด้วยธรรม ทำศึกด้วยเพทุบาย มีชัยต่อโลกโดยการไม่กระทำ เหตุใดข้าพเจ้าจึงทราบดังนี้ จากสิ่งเหล่านี้คือ ข้อห้ามยิ่งมาก ประชากรราษฎรยิ่งยากจน อาวุธยิ่งแหลมคม ประเทศยิ่งวุ่นวายสับสน วิทยาการยิ่งมีมาก สิ่งประดิษฐ์ยิ่งแปลกประหลาด กฎหมายยิ่งมีมาก โจรผู้ร้ายยิ่งชุกชุม ดังนั้น ประชาชนจึงกล่าวไว้ว่า “ข้าพเจ้ามิได้กระทำ ราษฎรก็ปรับปรุงตนเอง ข้าพเจ้าตั้งตนในความสงบ ราษฎรก็ประพฤติตนถูกต้อง ข้าพเจ้าไม่เข้ายุ่งเกี่ยว ราษฎรก็ร่ำรวย ข้าพเจ้าไร้ความทะยานอยาก ราษฎรก็มีความสามัคคีและซื่อสัตย์”*

จากที่ได้นำเสนอมาจะเห็นได้ว่า สำนักเต๋านั้นก่อนจะเสนอหลักปรัชญาของตัวเองว่าดีที่สุดและถูกที่สุดนั้นก็มักจะโจมตีก่อน และการโจมตีนั้นก็เป็นหลักอันหนึ่งที่จะทำให้ผู้ที่ถูกโจมตีหมดหวังกับหลักการเก่าแล้วก็พร้อมที่จะเชื่อฟังและปฏิบัติตามได้ทันทีในการหลักการใหม่ที่เต๋าจะเสนอ นั่นก็เป็นเหตุผลหนึ่งของเต๋า

เหตุผลในการโจมตีกฎเกณฑ์ของเล่าจื้อ

เหตุผลในการโจมตีกฎเกณฑ์ของเล่าจื้อยังไม่ได้มีอยู่เพียงแค่กฎเกณฑ์เหล่านั้นไม่ได้ยังสร้างความสงบสุขให้กับสังคม หากแต่กฎเกณฑ์เหล่านั้นยังเป็นสิ่งที่สร้างปัญหาให้กับสังคมหรือสร้างความยากลำบากให้กับราษฎรอีกด้วย ดังในบทที่ 75 กล่าวไว้ว่า “เมื่อราษฎรอดอยากยากแค้น เพราะผู้ปกครองเก็บภาษีมากเกินไป ราษฎรที่หิวโหยยอมไม่อาจปกครองได้ นี่เกิดจากผู้ปกครองเข้าไปยุ่งเกี่ยวมากเกินไป ทำให้ปกครองพลเมืองไม่ได้”

ทั้งนี้ เหตุแห่งการโจมตีกฎเกณฑ์ของเต๋าอีกประการหนึ่งนั่นคือ ความเชื่อในมนโพนทัศน์คู่อัน ได้แก่ “ความก้าวหน้า กับการกลับสู่กำเนิดเดิม รูปกับความว่าง วัฒนธรรมกับธรรมชาติ การกระทำกับการไม่กระทำ และ ความรู้กับความไม่รู้”

แต่มีแนวคิดที่ว่าใคร ๆ ก็อยากให้สังคมสงบสุข อาจเรียกได้ว่า “สังคมอุดมคติ” ก็ว่าได้ แต่การที่จะนำสังคมไปสู่สังคมแห่งอุดมคติให้ได้จริง ๆ นั้น อาจไม่ใช่เรื่องง่าย สังคมอุดมคตินั้นเต๋าก็มีเช่นกัน

5) สังคมอุดมคติของเต๋า

สังคมอุดมคติของเต๋าได้อธิบายไว้อย่างชัดเจนที่สุดในบทที่ 80 ของคัมภีร์เต๋าต่อจิง ซึ่งได้กล่าวไว้ตอนหนึ่งว่า “เป็นเมืองที่มีความเป็นอยู่ที่พอเพียง ผู้ปกครองสามารถสร้างความสุขสงบให้เกิดขึ้นในสังคมได้ จนทำให้ประชาชนไม่หนีอยากจะไปไหน ทั้งนี้สังคมอุดมคตินี้จะเกิดขึ้นได้ก็เนื่องมาจากผู้ปกครองจำต้องยึดเต๋าเป็นหลักในการปกครอง โดยใช้หลักการปกครองโดยไม่ปกครอง คือ ปกครองราษฎรแต่ไม่ได้เข้าไปบงการชีวิตของราษฎร ดำรงตนเหมือนน้ำในที่ต่ำ มีความอ่อนน้อมถ่อมตน เป็นที่พึ่งให้กับประชาชน พร้อมกันนั้นก็ยังไม่ยึดติดต่อสิ่งที่ได้กระทำ คือเมื่อกิจการใดเสร็จสิ้นลงก็ให้ปล่อยวางลงเสีย หากผู้ปกครองสามารถยึดหลักแห่งเต๋าและปฏิบัติได้แล้ว ราษฎรก็จะดำเนินตามและสามารถร่วมกันรังสรรค์สังคมที่สงบสุขโดยปราศจากกฎเกณฑ์มาควบคุมพฤติกรรมระหว่างกันได้”

จากการที่ได้ยกมากล่าวแล้วข้างต้นนั้น ก็สามารถที่จะทำให้เห็นว่าสำนักเต๋านั้นให้ความสำคัญในเรื่องธรรมชาติ ทุกสิ่งอย่างสามารถแก้ปัญหาได้ด้วยธรรมชาติ ไม่ว่าจะปัญหานั้นจะน้อยใหญ่อย่างไร ก็จะไม่เป็นปัญหาอีกต่อไป หากว่าได้เข้าไปเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันกับเต๋าหรือธรรมชาติแล้ว ถึงอย่างไรก็ตามก็ทำให้โต้แย้งได้ในหลายประเด็นด้วยกัน ขอโต้แย้งที่บทความนี้จะนำเสนออีกคือการโต้แย้งหลักปรัชญาของเต๋าที่เป็นธรรมชาตินิยมแบบสุดโต่งจนทำให้เกิดความรู้สึกว่าขัดแย้งกับธรรมชาติแห่งความเป็นมนุษย์ ซึ่งมีข้อโต้แย้ง ดังนี้

6) ข้อโต้แย้งธรรมชาตินิยมของเต๋า

ปรัชญาของเล่าจื้อ มีคุณค่าต่อสังคมมาก เป็นไปเพื่อความสุขสงบร่มเย็นต่อสังคม หลักคำสอนใดที่เล่าจื้อว่าไม่ดี เมื่อนำมาพิจารณาและปฏิบัติแล้วก็เห็นจริงตามนั้น แต่ก็มีหลักปรัชญาบางข้อที่ดูเหมือนไม่สมเหตุสมผล ตัวอย่างเช่น ถ้าเข้าถึงธรรมชาติแล้ว ปฏิบัติตัวสอดคล้องกับธรรมชาติแล้ว ทุกอย่างก็จะดีเอง สังคมไม่ต้องมีหลักเกณฑ์อะไร เพราะยิ่งสังคมมีหลักเกณฑ์มากก็ยิ่งจะทำให้ยิ่งเหยิงมาก ดังนั้น การปกครองที่ดีก็คือการไม่ปกครอง เป็นต้น

แนวคิดของเต๋าดังกล่าวนั้น ถ้ามองว่าเป็นไปได้ใหม่ทุกคนจะเข้าถึงเต๋าหรือธรรมชาติตามที่เต๋าต้องการนั้นได้ทุกคน ถ้ามองง่ายอย่างนั้น ปัญหาที่มีอยู่ในโลกใบนี้ก็คงไม่เกิดขึ้น แต่ที่มันเกิดปัญหาขึ้นมากมายด้วยเหตุว่าธรรมชาติของมนุษย์มีความไม่เท่ากันอยู่ ไม่ว่าจะเป็นเรื่องความรู้ ความสามารถ สติ ปัญญา หรืออื่น ๆ อีกมากมายอันเป็นเหตุปัจจัยที่ทำให้คนไม่เท่ากัน เมื่อเป็นเช่นนั้นกฎเกณฑ์ระเบียบ แบบแผนต่าง ๆ ก็ยังมีความจำเป็นอยู่ที่จะต้อง มี เพราะมนุษย์มีธรรมชาติที่แตกต่างกัน และไม่อาจที่จะเข้าถึงธรรมชาติหรือเต๋าได้ทุกคน มนุษย์ไม่อาจที่จะรู้ดีรู้ชั่วได้พร้อม ๆ กัน หรือเท่า ๆ กัน หากมองให้ใกล้ตัวเข้ามาแม้กระทั่งปรัชญาของเต๋าเองก็ตาม ท่านเล่าจื้อได้เข้าถึงเต๋าแล้วและแม้จะพยายามอธิบายให้คนอื่นเข้าใจ แต่ความหมายของเต๋าก็ยังยากเลย จะป่วยกล่าวไปถึงการให้ทุกคนเข้าไปเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันกับเต๋าได้โดยไม่ต้องอาศัยสิ่งอื่นเลย และการสื่อความหมายก็เป็นกฎเกณฑ์เช่นเดียวกัน หากไม่มีกฎเกณฑ์เลยตามที่ท่านเล่าจื้อต้องการแล้วการสื่อ

ความหมายปรัชญาของแต่ละจะทำได้อย่างไร แม้แต่ตัวท่านเองก็ตั้งอยู่ในกฎเกณฑ์เช่นเดียวกัน เช่น การที่ท่านอยู่ในห้องสมุด ท่านก็อยู่ภายใต้กฎเกณฑ์ หากว่ากฎเกณฑ์เป็นเรื่องที่ไร้สาระจริง ๆ ทำไมท่านไม่ละทิ้งตั้งแต่แรก หนังสือที่ท่านได้อ่านและทำให้ท่านได้รับความรู้มากมายนั้นก็เป็ผลมาการกฎเกณฑ์ที่ท่านมักนำขึ้นมาโจมตีเช่นเดียวกัน เป็นกฎเกณฑ์ทางภาษา

ยิ่งใคร่ครวญก็ทำให้เห็นว่า กฎเกณฑ์ ระเบียบ แบบแผน จารีต ประเพณีต่าง ๆ ก็ยังมีความจำเป็นอยู่ ที่จะให้การอยู่ด้วยกันในสังคมมีความสุขได้ เพราะด้วยเหตุว่าเป็นไปไม่ได้เลยที่มนุษย์ทุกคนจะมีความเท่าเทียมกันในทุก ๆ ด้าน อันจะเป็นเหตุที่ทุกคนเข้าถึงธรรมชาติหรือเท่าได้โดยพร้อมเพรียงกัน คือรู้ตัวรู้ซัวเอง มนุษย์เป็นสัตว์ที่ต้องฝึกฝนและเรียนรู้ จึงจะดีได้ แม้กระทั่งท่านเล่าจื้อเองก็อาศัยกระบวนการนี้เช่นเดียวกัน

และด้วยเหตุว่าโลกใบนี้ยังเป็นโลกแห่งการสมมติอยู่ หาได้เป็นโลกที่สมบูรณ์แบบไม่ เรื่องสมมติมีระเบียบกฎเกณฑ์เป็นต้นก็คงต้องมีอยู่

นอกเหนือจากนั้นก็ยังมีหลักปรัชญาที่ว่า ถ้าปฏิบัติตามปรัชญาเต๋า การศึกษาเล่าเรียนก็ไม่จำเป็น สถานศึกษาต่าง ๆ มากมายที่มีอยู่ในปัจจุบันก็ไม่ต้องมี เพราะยิ่งเรียนไปก็ยิ่งหากไกลออกไปจากความจริง และที่สำคัญคือ ยิ่งเรียนไปก็ยิ่งจะมีแต่การเบียดเบียนเอารัดเอาเปรียบกัน ความจริงก็ไม่เป็นอย่างนั้นทุกคน เพราะธรรมชาติของคนก็จะมีทั้งดีและไม่ดี ถ้าเรียนแล้วไม่ดีทุกคน ก็แสดงว่าเต๋าเลือกข้าง ไม่ใช่ทุกอย่าง

ประเด็นการศึกษาเล่าเรียนไม่จำเป็นนั้น ยิ่งเป็นประเด็นอ่อนแอและขัดแย้งต่อธรรมชาติของความเป็นมนุษย์อย่างมากเลย เพราะถ้าไม่มีการศึกษาเล่าเรียนเล่า การถ่ายทอดอารยธรรมโลกก็เกิดขึ้นไม่ได้ อารยธรรมโลกก็เลือนหายไป และการเจริญในด้านต่าง ๆ จะเกิดขึ้นได้อย่างไร เพราะไม่มีการศึกษาเล่าเรียนสืบทอดกันไป การที่โลกได้เจริญทางวิทยาการด้านต่าง ๆ อย่างปัจจุบัน ตลอดถึงเจริญก้าวหน้าทางเทคโนโลยีต่าง ๆ เช่น มี รถยนต์ รถไฟ เรือบิน วิทยุ โทรศัพท์ โทรทัศน์ คอมพิวเตอร์ เครื่องมือสื่อสารต่าง ๆ เป็นต้น ก็เพราะเป็นผลมาจากการสมมติทางสติปัญญาของมนุษย์ที่รับช่วงกันมา แล้วก็พัฒนาขึ้นไปตามลำดับ ก็ด้วยกระบวนการทางการศึกษาทั้งนั้น ถ้าสมมุติว่าทุกคนอยู่ตามธรรมชาติ ไม่มีการศึกษาเล่าเรียนเลยตามที่เล่าจื้อกล่าวไว้ จะมีหลักประกันอันใดว่าทุกคนจะเข้าถึงเต๋า เพราะเต๋าเป็นนามธรรม สัมผัสไม่ได้ และจะให้ทุกคนเข้าใจตรงกันได้อย่างไร เพราะคนเรามีอุปนิสัยพื้นฐานต่างกันโดยธรรมชาติอยู่แล้ว บางคนรักสนุก บางคนชอบอยู่เงียบ ๆ คนเดียว แต่ละคนก็ชอบรูป รส กลิ่น เสียง ไม่เหมือนกัน เป็นต้น **การที่จะเกณฑ์ให้คนเหล่านั้นหันหน้าเข้าหาเต๋าอย่างเดียวกัน จะได้ผลหรือจะมีเป็นการฝืนธรรมชาติของเขาไปใช่ไหม**

ตามประวัติ เล่าจื้อ เริ่มแรกทำงานในห้องสมุดแคว้นโจ พูตามภาษาสมมุติปัจจุบันก็คือเป็น “บรรณารักษ์” นั่นเอง ท่านเป็นบรรณารักษ์มายาวนาน เมื่ออยู่กับหนังสือก็ธรรมชาติอยู่เองที่จะมีโอกาสมากกว่าใครที่จะได้อ่านหนังสือดี ๆ การอ่านหนังสือก็คือการศึกษาย่างหนึ่ง การปฏิเสธการศึกษาของเล่าจื้อ ก็เป็นข้อสังเกตอย่างหนึ่งว่า เล่าจื้อได้ปฏิเสธสิ่งที่เล่าจื้อเองก็ได้ทำมาตลอดชีวิต แล้วถ้าไม่ดี ตลอดระยะเวลาที่เล่าจื้อได้ทำแล้วนั้น มันหมายความว่าอย่างไร คำถามก็คือว่า ถ้าการศึกษาไม่ดีจริง ๆ การมีห้องสมุดก็ขัดขวางการเข้าถึงเต๋า แล้วคนที่ขัดขวางเต๋ามาตลอดก็คือเล่าจื้อเอง เพราะท่านอยู่ในห้องสมุดก็เท่ากับท่านส่งเสริมการศึกษา

การศึกษาเล่าเรียนเป็นกระบวนการขัดเกลา ฝึกหัดตัดตน ที่จะทำให้มนุษย์มีความดีใกล้เคียงกัน เพราะเมื่อรู้เหมือนกันก็จะทำให้มนุษย์เข้าใจและทำดีในทิศทางเดียวกัน เนื่องจากมนุษย์ในระยะแรกของชีวิตจะเป็นสัตว์ที่อ่อนแอที่สุด เพราะกว่าจะโตกว่าจะรู้เรื่องต้องเป็นวันเป็นเดือนเป็นปี ถ้าการศึกษาไม่ดีจริงและไม่มีความสำคัญจริง โลกใบนี้ก็ไม้อาจที่จะพัฒนาเทคโนโลยีมาขนาดนี้ เพราะการพัฒนาต่ออาศัยการศึกษาเป็นพื้นฐาน เป็นไปได้ใหม่ที่มนุษย์ทุกคนเกิดมาก็จะรู้เองในทุกเรื่องที่เป็นมนุษย์ด้วยกันรู้โดยธรรมชาติ คิดอย่างไรก็คิดไม่ออก ก็เหมือน ๆ กันกับที่มนุษย์ทุกคนไม้อาจจะรู้ได้อย่างที่ท่านเล่าจื้อรู้นั้นแหละ หลักปรัชญาของเต๋าในเรื่องนี้ทำให้ไม่เห็นด้วยอย่างยิ่ง เพราะไม่สมเหตุสมเหตุ อันเนื่องด้วยธรรมชาติของมนุษย์ไม่เท่าเทียมกัน การศึกษาจึงมีความจำเป็นที่จะเติมเต็มให้มนุษย์อยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุข โดยเฉพาะการศึกษาเพื่อให้มนุษย์รู้ตัวรู้ซัว

4. สรุปศึกษาวิเคราะห์

เล่าจื้อ สอนให้คนกลับเข้าหาเต๋า เพราะเต๋าทำให้มนุษย์มีความสุขอย่างเต็มตามาแล้ว แต่ต่อมามนุษย์ถูกความอยากเข้าครอบงำทำให้ตกอยู่ในอำนาจกิเลสตัณหาของตนจึงหันหลังให้เต๋า มุ่งหน้าแสวงหาสิ่งต่าง ๆ มาสนองความอยากของตัว ผลก็คือมนุษย์ต้องมีความทุกข์ เดือนร้อนมากขึ้นทุกที มีวิธีเดียวเท่านั้นที่จะกำจัดความเลวร้ายได้ ก็โดยการหันไปหาเต๋านั้นก็คือ ดำเนินชีวิตให้สอดคล้องกลมกลืนกับธรรมชาติ ดำรงชีวิตอย่างเรียบง่าย ตัดความฟุ้งเฟ้อ เลิกละการศึกษาเล่าเรียน หุตุสร้างวัฒนธรรมและอารยธรรมต่าง ๆ ให้หมดสิ้น หากทำได้อย่างนี้มนุษย์ก็จะกลับเข้าหาเต๋า มีความสุขอย่างเต็มตามเดิม

แต่เมื่อย้อนกลับมาดูในโลกแห่งความเป็นจริงแล้ว ธรรมชาติหรือเต๋า ที่สำนักเต๋าทูตถึงนั้น มนุษย์ไม่อาจที่จะทำอย่างนั้นได้ทุกคน ธรรมชาติของมนุษย์ไม่ได้ดีล้วน หรือเลวล้วน อาจมีทั้งดี ชั่ว หรือไม่ดีไม่ชั่วก็ได้ ดังนั้นปรัชญาของเต๋าที่เน้นเรื่องของธรรมชาติเพื่อการพัฒนามนุษย์ซึ่งมีลักษณะเป็นแบบธรรมชาตินิยมแบบสุดโต่งนั้นก็ไม่น่าจะนำมาใช้ได้ในโลกแห่งความเป็นจริงเพราะขัดแย้งกับความเป็นธรรมของมนุษย์ที่มีความไม่เท่าเทียมกันในทุกมิติอย่างสิ้นเชิง

5. เอกสารอ้างอิง

สุวรรณา สถาอานันท์. (2539). **กระแสดารปรัชญาจีน : ข้อโต้แย้งเรื่อง ธรรมชาติ อำนาจ และจารีต**. กรุงเทพฯ :

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

ศรีธัญญา อรุณขจรศักดิ์. (2547). **ภาษาและความเป็นจริงในคัมภีร์เต๋าต่อจิ้งและจวงจื่อใน สุวรรณา สถาอานันท์**

(บรรณาธิการ) **ความเรียงใหม่หรือสร้างปรัชญาตะวันออก**. กรุงเทพฯ : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

ปกรณัม ลิมปนูสรณ์. (2547). **คัมภีร์เต๋าของเล่าจื้อ**. กรุงเทพฯ : สร้างสรรค์.

_____. (2540). **คัมภีร์เต๋าของจวงจื่อ**. กรุงเทพฯ : เคล็ดไทย.

น้อย พงษ์สนธิ. (2533). **ปรัชญาจีน**. กรุงเทพฯ : โอ.เอส.พรีนติ้ง เฮ้าส์.

พ.รัตนลักข์. (2551). **เล่าจื้อแห่งลัทธิศาสนาเต๋า**. นนทบุรี : สมาร์ทบุ๊ก.

โมทยากร. (ม.ป.ป.) **ลัทธิเต๋า**. กรุงเทพฯ: พิทยาการ

Hall, David and Roger T. (1998). **Daoist Philosophy**. In Edward Craig (ed.). Routledge Encyclopedia of Philosophy.

Hansen, Chad. (2006). **Chinese Philosophy: Daoism**. In Donald M. Borchet (ed.). The Encyclopedia of Philosophy. Second edition. New York: Macmillan

Shen, Vincent. (2003). **Daoism (Taoism): Classical (Dao Jia, Tao Chia)**. In Antonio S. Cua (ed.). Encyclopedia of Chinese Philosophy, London: Routledge.

Hall, David and Roger T. (1998). **Daoist Philosophy**. In Edward Craig (ed.). Routledge Encyclopedia of Philosophy. CD-Rom Version 1.0.

Hansen, Chad. (2003). **Taoism**. In Edward N. Zalta (ed.). Stanford Encyclopedia of Philosophy.